

עומקא דפרשה

במה ללומדי התורה

ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו ל,ב
מודיעין עילית

הפלה 7

הרב אברהם ישעי' פרידליס

בגדר חיוב תשובה עם הקרבן

איתא ביבמות (פז:), אמרו לו שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי ר"מ מחייב וחכמים פוטרים וכו', והקשה בקובץ הערות (סי' פ"ז י"ג) איך ר"מ מחייב, הא כל חיובי חטאות אין מתכפרין אא"כ עשה תשובה כמבואר בשבועות (יג.), וכשאומר לא אכלתי לא יעשה תשובה לעולם. ועוד דכיון דאינו חייב קרבן, הוה חולין בעזרה. וביאר דהא דקרבן אינו מכפר בלא תשובה אינו משום דמכפר רק בצירוף התשובה, אלא הטעם דכיון שיודע שחייב לשוב ואינו שב הוי רשע, וכתב זבח רשעים תועבה, וממילא הכא דאינו יודע שצריך לשוב לא מיקרי רשע וקרבנו כשר.

ועיי"ש שהביא ראיה לזה מהא דפריך בפ"ק דשבועות (יב:) גבי שעיר יוהכ"פ דמכפר על עשה, דהקשו שם בגמ' היכי דמי אי דלא עשה תשובה הכתיב זבח רשעים תועבה, ומוכח מזה דגם קרבנות ציבור אינן מכפרין על מי שלא שב, וא"כ תיקשי בשעירי הרגלים דמכפרין על חטאים שאין בהם ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, הא כיון דאין להם ידיעה הרי לא שבו ומה מועיל הקרבן בלא תשובה, אלא ע"כ צ"ל כנ"ל, דכיון דאין יודעים שצריכים לשוב שפיר מכפר הקרבן לחודיה, עכ"ד. ויל"ע בראיתו, דאכתי יש לחלק, דהתם בשעירי הרגלים אינם יודעים כלל שחטאו, ולכן שפיר מתכפרים ואין זה זבח רשעים, אבל כאן דהבי"ד פסקו שעבר עבירה וחייב קרבן, א"כ כל זמן שלא שב הרי הוא עומד בחטאו לדעת הבי"ד, ושוב הוי זבח רשעים תועבה, וצ"ע.

וכשהרציתי את קו' הקובץ הערות בפני מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א, אמר לבאר, דכשם שבי"ד כופין אותו להביא קרבן אע"פ שאינו רוצה להביא, כמו"כ כופין אותו להתוודות. ושאלתיו היכן מצינו כפייה לוידי שייחשב דעשה תשובה. והביא ראיה מסנהדרין (מג:): גבי חיובי מיתות בי"ד, "ואם אינו יודע להתוודות, אומרים לו אמור תהא מיתתי כפרה על כל עונותי", הרי דאע"פ דהוא בודאי אינו רוצה למות ולהתוודות, עכ"ז בי"ד בע"כ ממיתין ואומרים לו שיתודה, ומוכח דמקרי כה"ג וידוי.

ודבריו צ"ב, דהא כ' הרמב"ם (תשובה פ"ב ה"ג): כל המתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו שאין הטבילה מועלת עד שישליך השרץ, עכ"ד. וא"כ מאי מהני במה שכופין אותו להתוודות אם אינו שב בלבו. וצ"ל דכמו במי שאינו רוצה לגרש או להביא קרבן כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, וכמבואר ברמב"ם (גירושין פ"ב ה"כ), דרצון הפנימי של כל ישראל הוא לעשות רצון ה', ה"נ י"ל דאע"פ דתשובה עיקרה בלב, מ"מ כשבי"ד כפוהו להתוודות שוב אמרינן דיש כאן תשובה מעליא. [ואכתי יש לחלק, די"ל דלא מהני כפיה רק

הע"ו 7

הרב יצחק קרמר

גדר מצות תשובה ותשובה ביוה"כ

יש לחקור במצות התשובה האם היא מצוה חיובית דחייב כל אדם לחזור בתשובה או דאינה חיובית רק דאם רוצה לכפר על עוונותיו הדרך לכך היא שיעשה תשובה, וכמו במצות גירושין דאין מצוה חיובית לגרש את אשתו, רק דאם מגרשה מצוה עליו לגרשה ע"י גט. ונפק"מ כשאינו שב מחטאו אם ביטל עשה דאי הויא מצוה חיובית ה"ז כמי שלא הניח תפילין או לא נטל לולב.

וכבר נחלקו בזה הרמב"ם והרמב"ן, דהנה כתיב בפרה"ש (ל,יא) "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך" ובאיזה מצוה הכתוב מדבר, כ' הרמב"ן דקאי אלעיל מיניה דפס' ב' "ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום" הרי דס"ל דמצות תשובה היא חיובית. ומאיך הרמב"ם בריש הלכות תשובה כ' "כל מצוות שבתורה אם עבר אדם על אחת מהן כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתוודות שנאמר והתוודו את חטאתם" ומהלשון "כשיעשה תשובה" דייק המנ"ח (ס"ה) דהיא רשות דאם רוצה שיתכפרו עוונותיו יעשה תשובה אך אין מבטל עשה כשלא מקיימה.

והמשך חכמה (דברים לא, יז) הלך בדרכו של המנ"ח ואף הוכיח בסברא דלא יתכן לומר דתשובה היא מצוה חדשה וכלשונו הזהב "ונתבונן בשם תשובה כפי מה שמורה שמה איך נחשבת למצוה שישוּב מכסלו ולא יחטא עוד הלא בלא המצוה מצווה ועומד לבלי לעבור על מצות השי"ת... אמנם מצות התשובה אשר ע"ז צריך מצוה פרטית הוא שאם חטא ועזב את חטאו מצוה להתוודות ולהגיד לפני השי"ת כי יודע בעצמו שחטא ומבקש כפרה, וכן הוא לשון רבינו בהלכות תשובה כשיעשה תשובה וישוב מחטאו (פ"א לבלי לחטוא מחמת הצווי שהוא מצווה שלא לעבור בפעם ראשון קודם שחטא בין מ"ע בין מל"ת) חייב להתוודות פני השי"ת שנאמר... והתוודו וכו' אבל על התשובה בעצמה אין להשבה למצוה חדשה זולת הצוויים שכבר נצטווה עליהן".

אולם המבי"ט חלק על המנ"ח והוכיח מל' הר"מ בסה"מ דהתשובה היא מצוה חיובית דכ' במצוה ע"ג "שצוינו להתוודות על העוונות והחטאים שנא' והתוודו את חטאתם" ואין וידוי אלא תשובה, ואף שאינו אלא חלק אחד מן התשובה הזכיר הרמב"ם את הוידוי לבד כי הוידוי הוא גמר התשובה. [וקצת יש להוכיח זאת מל' הרמב"ם בפתחה להלכות תשובה וז"ל "מצוה עשה אחת והוא שישוּב החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה" משמע דהיא מצוה חיובית לשוב בתשובה].

והנה מלבד מצות התשובה הכללית הקיימת בכל השנה כ' רבינו יונה בשע"ת דיש מצוה מיוחדת לשוב בתשובה ביוה"כ ולמד זאת מן הכתוב "מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו", ומצוה זו ודאי מצוה חיובית היא ד"תטהרו" ל' צווי הוא. ומעתה בשלמא לד' הרמב"ם דעצם התשובה אינה חיובית א"ש דנתחדשה מצות תשובה חיובית ביוהכ"פ, אך לרמב"ן דכל השנה איכא מצוה חיובית צ"ב מה התווסף בתשובה דיוהכ"פ.

גליון זה נתרם ע"י הרב דוד יהושע ליכטמן שליט"א
לע"נ אביו ר' אברהם ב"ר ישראל אליהו זצ"ל
נלב"ט י"א באדר א' תשס"ח

גדולה תשובה

איתא במדרש רבה שה"ש פ"ה עה"פ קול דודי דופק פתחי לי, רבי יסא אמר אמר הקב"ה לישראל בני פתחולי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסים בו, עכ"ל המדרש. ויש מקום לדקדק מדוע לא אמרו "ואני ארחיב לכם אותו שיהיו עגלות וקרונות נכנסים בו". ובלשונם משמע שאין זה הרחבת הפתח שלנו אלא פתחים אחרים יש כאן. וצ"ב מה הם. והנה יעוי' בשערי תשובה לרבינו יונה ז"ל (שער א' א') דכתב וז"ל: "והתבאר בתורה, כי יעזור ה' לשבים כאשר אין יד טבעם משגת ויחדש בקרבם רוח טהרה להשיג מעלת אהבתו שנאמר ושבת עד ה' אלקיך וגו', להשיג אהבתו", עכ"ל. מדברי קדשו ז"ל נראה דלקיום מצות התשובה בשלימותה זקוקים אנו לעזר שמים מיוחד. ויש לבאר במה ומדוע נתייחדה מצות תשובה משאר תרי"ב מצוות שבתורה - עליה אומר ר"י ז"ל שאין יד טבעית משיגתה. ונראה להסביר זאת עפ"י משאחז"ל (ירוש' מכות פ"ב ה"ו) ששאלו לחכמה ולנבואה נפש החוטאת מה תהא עליה וכולם השיבו שעונשה במיתה, עד שאמר הקב"ה יעשה תשובה ויתכפר לו.

ולכאורה מאי נפק"מ במה שאמרו החכמה והנבואה אחר שהקב"ה פסק שיעשה תשובה ויתכפר לו, אלא מבואר כאן שתשובה היא אינה במציאות העולם שלנו כלל, והיא מחודשת ומגיעה מתחת כסא כבודו אלינו, ולהדגשת הענין הזכירו זאת שאף אחד בבריאה לא יכל להשיג זאת במציאות עולמנו, אלא אך ורק חידוש הוא מאתו יתברך. א"כ פשוט הוא שלא ניתן להשיג מעלה ומדרגה זו אלא ע"י סייעתא דשמיא מיוחדת מאתו ית' שהוא ב"ה מקור חידוש המושג הזה דתשובה. וא"כ מובן שפיר לשונם ז"ל במדרש הנ"ל שאמרו פתחו לי וכו' ואני אפתח לכם פתחים וכו', שאין זה נושא של הרחבת פתחנו משום שלעולם פתח זה יהיה בגבול המקיף את חוד המחט שלנו, אלא נפתחים כאן פתחים שהם מעיקרם מציאות חדשה לגמרי מציאות גבוהה שמקורה במחדש העולם והתשובה בעולם. ואולי ניתן לבאר בזה את מאמרם גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, שהיא גדולה מעל המציאות שלנו, ונוגעת עד כסא כבודו.

וניתן להתבונן, דהנה ידוע דאנו באמת מוגבלים במושגים של תשובה עד כדי מושג של חוד של מחט בלבד, ויתכן שזה מחמת חושך העבירה שזה מסתיר מעמנו את האור האמיתי של התשובה וע"י פתיחת פתח כחודו של מחט נכנס אור בבחינת מעט מן האור שדוחה הרבה מן החושך, ובכך מסירים אנו את הלוט שנוצר ע"י העבירה ועי"ז אפשר לראות את הדרגה האמיתית של מצוות התשובה.

נמצינו למדים שניתנה לנו מאתו ית' מתנה אחת שהיא שתים: א. עצם מתנת וחידוש התשובה. ב. חידוש הדרך הקלה ברכישתה ע"י חודו של מחט בלבד, ולא בכדי השתמשו חז"ל במשל של מחט ועגלות, שכל ענינו של חוד ע"י מחט הוא לאפשר חיבור בין שני דברים ובסיומו הוא נשאר במקומו אשר היה בו, משא"כ עיקרם של עגלות וקרונות הם להעביר תוכנם ולפרוק סחורתם מהכא להתם, ובוה ציירו לנו חז"ל שהתשובה מביאה אותנו מהכא ל...התם! ואולי זהו עומק תפילתנו "החזירנו בתשובה שלימה לפניך".

עזיבת החטא וקבלה לעתיד

כתב הרמב"ם בפ"ד מהל' תשובה וז"ל ומה היא התשובה. הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירנו ממחשבתו ויגמור בליבו שלא יעשהו עוד...וכן יתנחם על שעבר... ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם... וצריך להתודות בשפתיו ולאמר עניינות אלו שגמר בליבו. ומבו' כאן ד' עיקרי התשובה שהם: עזיבת החטא, החרטה, הקבלה לעתיד והוידוי.

ובגדר הני ד' חלקים צ"ב טובא דהנה עזיבת החטא עניינה שיסיר דעתו מלחטאו עוד, ויגמור בליבו שלא יעשהו עוד. וצ"ב מה בין זה לקבלה לעתיד שאף הוא מה שמחליט וגומר בדעתו שלא ישוב לזה החטא לעולם (ואמנם במצוות שבאל"ח צריך לתקן המעוות ולהחזיר הגזילה וכיו"ב אך בכל שאר המצוות ל"ש). וביותר, דהנה בכתר ראש להגר"א אות ק"ל כ' דעיקר דרכי התשובה מדא' חרטה ועזיבת החטא בלב שלם וקבלה על להבא וחז"ל החמירו בצום ובכי ומספד וכו' ובאות קל"א כ' תשובה עצמית עפ"י דינא דגמ' בנקל לצאת היינו שיגמור בדעתו שלא ישוב לכסלה עוד ומרירות הלב ליתר שאת, עיי"ש.

ומבוארים פשטם של דברים שגם החרטה שמעיקר התשובה אינה צום ובכי, שזה מדרבנן, אלא ההשתנות והחזרה ממחשבת החטא היא עיקר התשובה, - וכגדר חרטה דנדר דכ' הראשונים בביאורו שלא יהא ליבו עליו אותו לב ודעת של שעת החטא.

ועזיבת החטא הוא מה שמסיר דעתו מלחטאו יותר, ועי' בית אלוקים שער התשובה פ"ב דביאר כי עיקר עזיבת החטא הוא במחשבה ג"כ כמו החרטה, כי עזיבת החטא היא להשלים התשובה ועיקרה שיתחרט במחשבתו ויסכים שלא ישוב לעשות עוד מה שעשה. וא"כ צ"ב מה ההוספה בקבלה לעתיד.

ונראה להגדיר גדר הענין כך, דעזיבת החטא היא השתנות הדעת ממחשבת ורצון החטא, והקבלה לעתיד הוא לקבוע ההשתנות עד כדי שבמצב דהיום גם מחר

המשן מעמ' 1 בגדר מצות התשובה

וביאר בס' המאיר לעולם דמצות תשובה הרגילה אין זמנה קבוע והגם שהמתעבב מלשוב מבטל בכל רגע מ"ע, מ"מ כשישוב לבסוף יתברר למפרע שלא ביטל כלל (וכמילה לאחר שמיני שאין לה זמן קבוע ובכל רגע דלא מל הרי הוא מבטל עשה ומ"מ כשמל לבסוף נחשב דלא ביטל כלל) משא"כ תשובה דיוה"כ היא מ"ע שזמנה קבוע ואם לא שב ביוה"כ ה"ז מבטל עשה אף אם ישוב בתשובה לאחמ"כ.

ובס' מאמרי שלמה כתב באופן דומה דהנה כתב השל"ה (ימא עמוד התשובה דף קע"ג) דאיכא תשובה בזמנה ואיכא תשובה שלא בזמנה, ותשובה בזמנה היא "שיתעורר מיד וישוב אל ה' ואם יתמהמה יהא דוחה זמן האמת ומ"מ היא תשובה כמו מילה שלא בזמנה שקיים מצות מילה אבל בזמנה עדיף טפי, כן מילת ערלת הלב". הרי דמי שלא שב מיד, מצות תשובה קיים אך מצות תשובה בזמנה לא קיים, ולפיכך ניתנה מצות התשובה ביוה"כ"פ לזכות את ישראל דהשב ביום זה קיים מצות תשובה בזמנה.

ובס' משנת יעבץ כ' חידוש גדול, דהנה בכל השנה אם חטא שני חטאים ושב מאחד מהני תשובתו על אותו חטא ששב אע"פ שעדיין הוא דבוק בחטאו האחר, אך ביוה"כ"פ מדאפקיה רחמנא למצות התשובה בו בל' "תטהרו" ש"מ דביום זה חייב לשוב מכל חטאיו, כשם שהנטה מן הטומאה אסור שתדבק בו שום חציצה, ואם שב רק מחלק מחטאיו קיים בזה את מצות התשובה דכל השנה אך מצות תשובה דיוה"כ"פ לא קיים כלל.

מצות התשובה

נחלקו הראשונים אם יש מצות עשה בעצם התשובה, הרמב"ן בפר' [ליא] כ' מצוה לשוב שנא' ושבתי עד ה'. וכ"כ הספורנו. אך הרמב"ם כתב במנין המצוות להל' תשובה, שישוב החוטא מחטאו ויתודה ודייק המנ"ח דתשובה עצמה אינה מ"ע. וכ"ד הסמ"ג. ועי' מש"ח (לא, זי) שהכריח כד' הרמב"ם.

אלי' ביומא פו: גדולה תשובה שדוחה את ל"ת שבתורה, והק' הכפול'ת דמאי רבותא והרי בכל התורה עשה דוחה ל"ת, וכ' הבית יצחק (י"ד ח"ב קסה, יב) דמהכפ"ת מוכח דתשובה היא מ"ע. אכן מעצם דברי הגמ' לכאו' מוכח כהרמב"ם ובזה לא תקשי קו' הכפול'ת. [ועי' בפנים יפות בפר' דתשובה אינו בעידנא].

ועי' בבית יצחק שם מ"ש לשי' הרמב"ן מ"ט אין מברכים על עשיית התשובה, דהוא כמו השבת הגזילה שאין מברכים כיון שקיום המצוה ע"י עבירה. ובברכת אהרן על ברכות (ש"ח) יישב משום שאפשר לקיימה בלב, (ראה להלן).

הרמב"ן למד כן מהפס' ושבתי עד ה' אלקיך. עי"ש. ולדעת הרמב"ם היא רק הבטחה כמ"ש בסוף הל' תשובה (פ"ז ה"ה) וכבר הבטיחה תורה בסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין שנאמר והיה כי יבאו עליך כל הדברים וגו' ושבתי עד ה' אלהיך ושב ה' אלהיך וגו'. ואף הרמב"ן ס"ל דהיא גם הבטחה שכ' ונאמרה בלשון הבינוני לרמוז בהבטחה כי עתיד הדבר להיות כן' ועי' פחד יצחק יו"כ (לג, ו) דההבטחה לכנס"י.

ידידי

הרמב"ם מנאה בפנ"ע במצוה ע"ג מדכתיב והתודו את חטאתם (במדבר ה, ז) וכ"ה במכילתא. ולשיטתו זוהי המצוה היחידה שבתשובה, כנ"ל מהמש"ח, אך הקרית ספר כ' דלד' הר"מ התשובה והיודי מצוה אחת. וכן נקט הר"פ (סה"מ לרס"ג קפח:) בד' הר"מ והסמ"ג. ולפ"ז כששב ולא התודה ה"ז חצי מצוה.

דעת היראים שסג דמצות וידוי היא דוקא עם הקרבן, [אבל בחינוך שסג משמע וידוי הקרבן מדרבנן, וכ"כ בשו"ת לב חיים א"ח י' בד' הרמב"ם] וכן הכריח הר"פ בדעת הבה"ג והר"י אלברגלוני דאין מצות וידוי דברים מה"ת אלא דוקא בהבאת קרבן חטאת. והוכיח כן מהא דקידושין דע"מ שאני צדיק מקודשת שמא הרהר תשובה, ואי איכא דין דאורייתא של וידוי, איך מהני הרהור. אך דחה די"ל דרק לכפרה מעכב היודי אבל להחשב צדיק סגי בהרהור תשובה. וכמ"ש הפוס' באה"ע לח, לב דאפי' גזלן שהגזלה בידו מהני שמהרהר תשובה ודעתו להשיב. [וכ"כ המב"ט בבית אלקים שעה"ת פ"ב, עפ"י יסודו שהכל תלוי במחשבת תשובה. ועי' לק' בענין הרהור תשובה].

בס' התשובה (להגר"י כהן) חקר מתי חלה התשובה כשמהרהר בלבו ואח"כ מתודה. ותלה זאת בטעמי היודי [שהביא שם מהראשונים] דאם הוא גילוי המחשבה דהיינו תנאי חיצוני, אז חלה התשובה למפרע. אבל אם ענינו השלמת החרטה והקבלה בלב, אין כאן תשובה מושלמת עד שיתודה.

המפר' הק' איך מועיל וידוי וחרטה והא ק"ל דלא אתי דיבור ומבטל מעשה קידושי נט, ות' דכיון דנעשה בריה חדשה ממילא נתבטלו המעשים הרעים, אמנם כ' החיד"א (מדבר קדמות ת' כא) דאיה"נ דלא סגי בוידוי אלא צריך סיגופים למחות המקטרגים, וזהו המעשה. [ועי' ש' אות יז] בקו' אמאי ל"ח לכל הל"ת שבתורה כלאו הניתק לעשה דתשובה. [ובדבש לפי (ב, ב) כ' דע"י שמגרש את הרוח שטות וקונה דעת הוי מעשה.

הכלי חמדה בדרוש לשבת שובה פי' בזה דבאמת בתשובה מיראה נעשים לו כשגגות (יומא פב:) משום שהדיבור מבטל רק את המחשבה, וממילא הר"ז מעשה בלא מחשבה. אבל בתשובה מאהבה עוקר החטא לגמרי ונעשים כזכויות ובזה לא שייך דיבור מבטל מעשה כיון דאיכא עקירה. ועי' הר"י

וידוי על הטאי הדיבור

בשד"ח ח"ד (232) הביא קו' החיד"א איך מהני וידוי לחטאי הדיבור, והרי אין קטיגור נעשה סניגור ות' דכיון דנעשה בריה חדשה אי"ז אותו פה. והקשו עליו דהרי מה שנעשה בריה חדשה הוא אחרי התשובה, ות' דמיד כשמהרהר לשוב הר"ז צדיק גמור [ראה להלן] ונעשה בריה חדשה. ועי"ש לגבי הרהור הלב אם אמרינן בו אין קטיגור וכו'.

הרהור תשובה

איתא בקדושין (מט:): דהמקדש ע"מ שאני צדיק גמור מקודשת שמא הרהר תשובה. ומינה הוכיח רבינו ירוחם (נכ"ב ח"ד) דהרהור מהני אפילו בגזלן שרוצה להשיב הגזילה כבר נחשב צדיק גמור. וכ"כ האר"ז (ח"א קיב) והוכיח כן אף מבני קרח, ומאחאב עי"ש. ועי' ב"י אה"ע סי' לח. ויש שדחו דשאני התם דחתן מוחלים לו כל עוונותיו, אכן מד"ג מוכח דהמחילה היא דוקא אם שב בתשובה שלמה דאל"כ אמאי הווי קידשין מספק ולא ודאי. ובס' יד כהן הביא לזה ראיה מהט"ז בא"ח ר"ס רמב עי"ש.

וכ"מ בדרשות הר"ן שפי' והשבות אל לבבך, הוא ההשבה אל הלב לשוב. [ראה בשער הדעת]. וכ"כ בכתר ראש (קלא) "תשובה עצמית מדינא דגמ' בנקל היינו שיגמור בדעתו שלא ישוב לכסלה". [ועי' חת"ס בפר' עקב עה"פ ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמד כי אם ליראה (י, יב) דפשוטו הוא דקאי על חטא העגל שקודם לכן ועי"ז אמר דאעפ"כ ברגע שיקבלו עליהם ליראה מיד הם צדיקים גמורים].

ועי' בפסיקתא (פמ"ה, ט) וכ"ה ברוקח (הל' תשובה יט) - גדול כוחה של תשובה שכיון שאדם מהרהר בלבו לעשות תשובה, מיד עולה ועומד לפני כסא הכבוד. וביאר בכוכבי אור (ח"ב סי' סא) דהחלק היחיד בתשובה שנעשה ללא סיוע ממרום הוא ההתעוררות לעשות תשובה שהיא בכח בחירתו, [רק אחרי שמתעורר מסייעין אותו, עי' שבת קד. ומנחות כט:]; ולכן יקר הוא בעיני ה' והרהור זה מיד עולה לפניו. אמנם כתב שם דפשיטא דלא קאי על מחשבה ראשונה מקופיא אלא איירי במחשבה מעומקא דלבה שמוסכם בלבו לשוב.

אך בבית אלקים (שעה"ת פ"ב) כ' דאף דעיקר התשובה במחשבה והרהור הלב אך לא סגי בזה. ועי' מש"ח בפר' וילך דאף דבעי גם וידוי, מ"מ תשובה בלא וידוי מועילה להשגת מעלת התשובה והיא הדבקות בה'.

וידוי בלב, בכד הקמח ע' וידוי הביא ממדרש תהלים דבני קרח לא יכלו להתודות בפייהם והתודו בלבם וקיבלם הקב"ה. ולכן מי שאינו יכול יתודה בלבו. אבל המנ"ח (שסד) הוכיח בד' הראשונים שוידוי בפה מעכב את הכפרה.

יעיד עליו יודע תעלומות

במ"ש הרמב"ם בפ"ב ה"ב, ומה היא התשובה וכו' וכן יתנחם על שעבר שנאמר כי אחרי שובי שובי נחמתי ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם. הקשה הלח"מ איך הקב"ה יעיד כך וכי לא נשארה הבחירה בידו, ופי' דהיינו שהשב מקבל עליו לעד את הקב"ה, וכע"ז כ' הכס"מ עי"ש. וביאר בס' התשובה דענינו כאמירת "אתם עדי" דמבואר בחו"מ סי' פא דבזה מורה על גמירות דעת. בעמק ברכה (קמו) הביא ראיה לדברי הכס"מ והלח"מ מס' חסידים (כ) שיאמר השב, אני מעיד עלי היודע תעלומות שלא אשוב וכו'.

אכן הנחלת יעקב (בענף יוסף על העי' יומא פו:) פי' דברי הרמב"ם כפשוטן והעדות היא שתהיה הבחירה כקודם החטא ללא רוח הטומאה שנגרמת ע"י החטא הקודם.

וכע"ז בס' זהב משבא (רמג) ביאר ד' הרמב"ם דענינו שיעיד עליו שלא ישוב, והיינו שלא יחזור מחמת החטא הראשון אבל ודאי אכתי איכא בחירה לחטוא מחדש.

תרומות
להוצאת הגליון
050 4122753
לזכות. לרפואה ולטיב

נושאי הגליונות הבאים בס"ד:
פרשת וילך - וידוי וכפרת יו"כ
פר' האזינו [סוכות] - שמחת יו"ט
פר' בראשית - ויכולו [יש למסור עד יו"כ]

ד"ת למדורים השונים
יתקבלו בשמחה,
נא למסור ורצוי ע"ג דיסקן בצירוף שם וטלפון,

כ' הרמב"ם פ"ב ה"ד "מדרכי התשובה וכו' ומשנה שמו, כלומר, אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים..." הנה במלכים א' (טו, ב) נקראת אמו של אבימלך יהודה, מעכה בת אבישלום. [היא היתה מרשעת גדולה, ואף עשתה מפלצת לעבודה זרה, כמבואר שם]. ואילו בדברי הימים ב' (יג, ב) היא נקראת "מיכיהו בת אוריאל". ובתרגום של רב יוסף על דה"י (ב' טו, טז בהוספה), מפרש שינוי זה, וז"ל "ומן בתר דתבת מעכה וכו' למהוי כשירתא אהדר ית שמה מיכיהו בת אוריאל דמן גבעתא, מן בגלל דלא למדכר ית שמהא קדמאי דלא מתגניא ביה". [תרגום: ואחרי שחזרה מעכה להיות כשרה, היא שינתה את שמה למיכיהו בת אוריאל מן גבעה, כדי שלא יזכר שמה הקודם שלא תתגנה בו].

מבואר בתרגום, שכשמעכה חזרה בתשובה היא שינתה את שמה כדי שלא יגנו אותה בהזכרת שמה הקודם.

מער הדעת

"ושבת עד-ה' אלהיך". תהיה תשובתך כדי לעשות רצון קונך בלבד. וזו היא התשובה שאמרו ז"ל 'שמגעת עד כסא הכבוד'. ושמעת בקלו ככל אשר-אנכי מצוך היום. לא מצות אנשים מלמדה כמו שעשית קדם לכן. ספוטנו

...ראשונה אמר "והשבות אל לבבך" כלומר שתהרהר תשובה בלב אבל לא תשלימנה עדיין שתעשנה בפועל. ואחר תתחזק להשלימה, וזהו שאמר "ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו וגו'". ואחר אמר שעל שני דברים הללו יגמלך ה' על כאו"א כפי ענינו, על ראשון שהרהרת תשובה בלבך, יאמר "ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך" כלומר, שיתנדך לרחמים לפני כל שוביך ויניח לך מעצבך... אבל על הדבר השני שהזכיר למעלה, והוא "ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו", שפירושו שתשלים חק תשובתך לגמרי, עליו שנה ואמר "ושב וקבצך", כלומר שכמו כן ישלים גאולתך מכל וכל, וכתוב אחריו "אם יהיה נדחך בקצה השמים וגו' והביאך... והיטבך והרבך מאבותיך".

לנשות הר"ן, סלוקס הי'

...וזהו ש הכתוב כי המצוה הזאת לא נפלאה היא ממך כו' ולא מעבר לים היא וכו', ופי' הרמב"ן דאדסמך לו קאי על התשובה שהזכיר למעלה. וע"ז אמר "לא בשמים היא", ר"ל כי בחטאו פוגם למעלה בשמים ובשמי שמים, וא"כ מן הדין לא היה התשובה מועיל אא"כ יעלה לתקן שם מה שפגם. אעפ"כ "לא בשמים היא" - אינך צריך לעלות לשמים, רק בעוה"ז מועילה. ואמר עוד "ולא מעבר לים היא" כי האדם בחטאו ח"ו יכול להכריע את העולם לכף חובה...וא"כ יכול להיות שבחטאו גרם מעבר לים פורענות וצרות רבות. ועכ"ז "לא מעבר לים היא", ר"ל אינך צריך לעשות תשובה במקום ההוא דוקא, רק במקומך כאן תוכל לתקן הפגם בחרטה ועזיבה, ותשים חושך לאור...

לנשות מהר"ח מוואללאזין

לרוקים חזרות

שעה	מקום	נושא	
10.00	רחוב שאגת אריה	גמרא - דף היומי	בוקר
13.00 - 9.00	קרית ספר - גמיש	גמ' זבחים מנחות	
13.30 - 9.30	ברכפלד - ק"ס	שו"ע טור נדה	
10.00 - 8.45	קרית ספר גמיש	דף היומי	
11.30	נופי עילית	דף היומי	
סדר א'	בית אליהו ק"ס	גמ' יומא	
22.30	יוצאי חברון שדי חמד	דף היומי	ערב
21.00	נרות זכריה ק"ס	דף היומי	
21.00	ברכפלד נפש החיים	גמ' - נשים	
21.30	בית יצחק ק"ס	גמ' שבת	
20.00	יהודה הנשיא	גמ' גמיש	
21.00	כנר ברכפלד	דף היומי	
21.00	קרית ספר	גמ' שבת	
21.00	שאגת אריה - מס"י	גמ' או שו"ע	
21.30	קרית ספר מרכז	קנין הלכה נדה	